

Congres ‘Solidariteit in crisistijd’ ‘Caritas in veritate’ gaat over ons

door Piet Kuijper, coördinator katholieke identiteit Cordaid

De twee sprekers zijn het met elkaar eens. De pauselijke encycliek ‘Caritas in veritate’ is een bijzonder rijk document. Maar beiden verzochten dat de tekst niet echt toegankelijk is. Op het symposium ‘Solidariteit in Crisistijd’ gaven Agnes van Ardenne, de Nederlandse ambassadeur bij de VN-Organisatie voor Voedsel en Landbouw (FAO) in Rome en voormalig minister voor ontwikkelingssamenwerking en bisschop Gerard de Korte een reactie op de encycliek.

Het is een opvallende traditie, merkt de symposium-voorzitter Marga Miltenburg op in haar welkomstwoord, dat Cordaid, Justitia et Pax en Mensen met een Missie bijeenkomsten organiseren over encyclieken. Maar nog opvallender vindt zij dat er één constante factor is: op alle drie de bijeenkomsten is Agnes van Ardenne een van de sprekers. Toeval?

Nou nee. “Ik sta hier als gelovig katholiek,” zo stelt mevrouw van Ardenne; “ik werd als 17-jarige gegrepen door *Populorum progressio* van paus Paulus VI.”

Ook al zijn de twee sprekers het eens, er zitten toch opvallende verschillen in hun benadering van de encycliek. Vanzelfsprekend, want de achtergrond en invalshoek is anders. De gemeenschappelijke factor is duidelijk: de passie voor het katholiek sociaal denken van de Kerk.

Liefde is geen gevoel

Caritas in veritate sluit aan op de beroemde en voor de drie organisaties zo invloedrijke encycliek *Populorum progressio*. De integrale humane ontwikkeling van de mens en de mensheid als geheel en het voortdurend bestrijden van sociaal onrecht is ook in *Caritas in veritate* een centraal principe. Paus Benedictus voegt er ten opzichte van *Populorum progressio* nog wezenlijke elementen aan toe. De kredietcrisis is er een van. Een tweede toevoeging is de lijn die de paus heeft neergezet in zijn twee andere encyclieken *Deus caritas est* en *Spe salvi*, namelijk dat liefde en waarheid onverbrekkelijk met elkaar verbonden zijn. En niet een cultuur- relativistische waarheid, maar de waarheid in de persoon van Jezus Christus. In de woorden van bisschop de Korte: “*Caritas en veritas*, liefde en waarheid zijn, zo schrijft de paus, in de Heilige Schrift verbonden met God en Jezus Christus. God is liefde, Jezus Christus is de waarheid in persoon”. En elders zegt De Korte: “Liefde is bij de paus geen gevoel of mooie ervaring maar een bereidheid om de ander echt te ontmoeten en te erkennen dat wij allen tot een mensenfamilie behoren.”

Ontmoeting

Ontmoeting dus, en daar kruisen de twee sprekers elkaar. Want ook voor Agnes van Ardenne is ontmoeting essentieel, willen wij de huidige crises oplossen. Zij geeft in deze een verrassende suggestie mee. “Het zou in de Nederlandse seculiere traditie als vreemd worden ervaren als religieuze en niet-religieuze leiders bij elkaar worden gebracht om na te denken over de huidige economische recessie en de gevolgen ervan. En toch zou het bevrijdend kunnen werken. Een recessie gaat verder dan het failliet van een paar banken

of ondernemingen. Het tot stilstand komen van onze economie raakt ons allen, individueel en als families. Nog meer zal het aankomen op samenhang in de samenleving, in al zijn pluriformiteit. Ook al stagneert de economische groei, dan hoeft het nog niet te betekenen dat de sociale en culturele ontwikkeling vastloopt. De dialoog dus. Ontmoeting in plaats van confrontatie. Respect in plaats van intolerantie. Onze rol als burgers gaat daarbij verder dan alleen maar toeschouwer zijn en kijken hoe anderen het ervan afbrengen. Leider kun je op elk niveau zijn... Het loont om te investeren in dialoog, in *soft power*. ”

Gave-karakter

In andere woorden zegt mgr. de Korte hetzelfde, direct aanhakend op de encycliek. “Vandaar de grote nadruk in de encycliek op het gave-karakter van het leven dat ook in de sociaal en economische verbanden zichtbaar zou moeten worden. Vanuit goddelijke liefde kunnen wij liefde geven. Vanuit ontvangen gerechtigheid kunnen wij gerechtigheid realiseren. Het motief van de gave, het gratuite, impliceert dat er in economisch opzicht meer is dan alleen winst. De economie zou gericht moeten zijn op het *bonum commune*, het algemeen welzijn... Het gaat om de mens in gemeenschap, om mens-zijn met en voor anderen”.

Voedselcrisis urgenter

Van Ardenne wijst in haar inleiding op nog iets anders. Laten we niet vergeten, zo brengt zij naar voren, dat hoewel de aandacht vandaag de dag het meest gericht is op de kredietcrisis, het vooral de voedselcrisis is die de komende jaren onverminderd zal voortduren. Een verdubbeling van de voedselproductie is nodig om aan de groeiende vraag naar voedsel te kunnen voldoen. Het is ook bekend dat dit slechts bereikt kan worden met steun aan kleine boeren en boerinnen in ontwikkelingslanden. Vrouwen hebben in veel ontwikkelingslanden een groot aandeel in de productie, de handel en de bereiding van voedsel. Zij zullen dus in het bijzonder ondersteund moeten worden. Het aantal mensen dat chronisch honger lijdt neemt toe. Ruim één miljard mensen op de wereld zijn ondervoed en hebben honger. Van Ardenne citeert Mahatma Gandhi: “There are people in the world who are so hungry, that God only can appear to them in the form of bread”.

Mgr. de Korte verwijst in deze context naar de oproep die mgr. Punt en hijzelf eerder dit jaar hebben gedaan aan de Nederlandse regering om de ontwikkelingshulp overeind te houden.

Bouwmeester van ons eigen lot

De twee sprekers zijn er duidelijk over. *Caritas in veritate* gaat over onszelf, onze eigen verantwoordelijkheid. Ons geloof, de wereld om ons heen vragen dat van ons. Paus Benedictus eist het zelfs met zoveel woorden. Hebben we ooit een encycliek gezien waarin een van de hoofdstukken in de titel het woord ‘plichten’ bevat? (hoofdstuk VI). Het is niet niks wat de paus ons voorhoudt. Morele verantwoordelijkheid voor de sociale en economische gang van zaken, ethiek bij het zaken doen en handelen, de plicht bouwmeester van het eigen lot te zijn.

De encycliek laat ons niet met rust. Het micro- en macroniveau worden onlosmakelijk aan elkaar vastgeknoopt. Nu kennen wij dat wel van deze paus, wat vinden de beide sprekers hier van?

“Wij hebben allemaal een rol te spelen”, zegt Agnes van Ardenne, “we zijn allen wereldburgers. Nieuwe samenwerkingsverbanden zijn nodig op lokaal, regionaal en internationaal niveau. Wat je op dorpsniveau kunt oplossen, moet je op dorpsniveau oplossen”. Inderdaad, subsidiariteit, vurig bepleit door haar.

Mgr. de Korte: een grote verantwoordelijkheid voor politici, ondernemers en vakbonden voor het *bonum commune*, het algemeen welzijn. En, mensen moeten zich steeds weer, naar de oproep van Christus, vernieuwen, omkeren, bekeren. Verandering van consumptiepatronen in onze westerse wereld vindt hij noodzakelijk.

Een supra-regering?

De sprekers gaan zonder aarzelen mee in de strenge aanpak van paus Benedictus. Niet gemakkelijk te verwezenlijken, want, zo beseft de bisschop, mensen kunnen op microniveau niet goed overzien wat hun gedrag op macroniveau impliceert.

En dan komt hij met een verrassend voorstel, dat later in het debat op nogal wat weerstand zal stuiten, niet in het minst van de kant van mevrouw van Ardenne. “Vanuit de gesignaleerde spanning tussen micro- en macrogevolgen”, zo stelt mgr. de Korte, “kan ook democratische dwang nodig zijn. Ik gebruik deze uitdrukking met de nodige schroom”.

Wat bedoelt de bisschop hiermee, vraagt de zaal in haar reactie op de sprekers zich af.

Een internationale supra-regering in de trant van de gedachte van paus Benedictus in zijn encycliek?

De zaal is aanvankelijk wat wantrouwend, maar laat zich geruststellen door de uitleg van de bisschop dat hij democratie hoog in het vaandel heeft staan en zeker geen supermacht voor ogen heeft.

Hoe nu verder?

Waar het debat enigszins vaag over blijft, is het antwoord op de door meerdere aanwezigen gestelde vraag: en wat doen wij er nu mee? Hoe kunnen wij deze rijke tekst verder brengen en van wezenlijke invloed laten zijn? Veelvuldig wordt gekeken door sprekers en aanwezigen naar de drie organisaties Cordaid, Justitia et Pax en Mensen met een Missie die dit symposium hebben georganiseerd. En die de handschoen ook opnemen. Zo zeggen de drie directeuren aan het einde van de middag. U hoort nog van hen.

In Den Haag vond op 3 september het symposium ‘Solidariteit in crisistijd’ plaats over de encycliek Caritas in veritate van paus Benedictus XVI. Het is onderhand een traditie dat de organisaties Cordaid, Justitia et Pax en Mensen met een Missie zich buigen over pauselijke encyclieken. In 2006 ging het over Deus caritas est, een jaar later werd stilgestaan bij veertig jaar Populorum progressio en nu was de aandacht gericht op de ‘opvolger’ van Populorum. Ruim 110 aanwezigen luisterden naar hun inleiding en namen deel aan het debat onder leiding van dagvoorzitter Marga Miltenburg.